

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประสบการณ์ทางการศึกษาปฐมวัยมีผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางสติปัญญาและทางสังคมของเด็ก และจะส่งผลกระทบยาวนานในอนาคตต่อผลสำเร็จทางการศึกษาและการประสบความสำเร็จในชีวิต (Whitebread, 1996) เนื่องด้วยปฐมวัยเป็นช่วงวิกฤตของชีวิตมนุษย์ (Critical Period) เป็นระยะที่ระบบต่าง ๆ ของร่างกายมีการก่อตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การอบรมเลี้ยงดู การให้การศึกษา รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับในช่วงนี้ จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กไปตลอดชีวิต การให้การอบรมเลี้ยงดูและการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการวางรากฐานของชีวิตเด็ก (ทีटना แชมมณี, 2535)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พุทธศักราช 2540 – 2544) ได้มีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายจากการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา และได้มีเป้าหมายหลักในการยกระดับการศึกษาพื้นฐานของปวงชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือ เด็กปฐมวัยทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษาก่อนปี พ.ศ. 2544 สำหรับแผนดังกล่าวเป็นแผนแม่บทที่สำคัญต่อการวางแผนพัฒนาประเทศและหน่วยงานต่าง ๆ ภายในประเทศจะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อการพัฒนา การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรที่รัฐบาลให้ความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ

กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้กรมวิชาการจัดทำหลักสูตรก่อนระดับประถมศึกษา เพื่อให้หน่วยงานทุกสังกัดที่ได้จัดการศึกษาก่อนระดับประถมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาโดยกำหนดให้มีการจัดการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก ปรัชญาของหลักสูตร (กรมวิชาการ, 2540) คือ

หลักสูตรก่อนระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 กำหนดปรัชญาการจัดการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กบนพื้นฐานที่สนองความต้องการของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องกันไปทุก ๆ ด้าน ประสพการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณค่าต่อไป

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) มีบทบัญญัติบางประการ คือ

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษามลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้ชั้นเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

จากข้างต้นจะเห็นว่าทิศทางของการศึกษาและการศึกษาปฐมวัยของไทยได้กล่าวถึงการจัดการศึกษา ความมุ่งหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดสากล ดังที่ทางสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Association For the Education of young Children; NAEYC, 1997; Bredekamp and Copple, 1997) ได้มีคำแถลงการณ์ (position statement) จากที่นักวิชาการทางการศึกษาปฐมวัย เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ (Developmentally Appropriate Practice: DAP) ที่เป็น

เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเด็ก โดยมีหลักการที่ส่งเสริมการปฏิบัติที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย และการพัฒนาเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ รวมถึงสิ่งที่เด็กควรได้รับการส่งเสริมในด้านบุคลิกลักษณะ ส่วนตนที่จะทำให้เกิดความสงบสุขของสังคม ความเจริญรุ่งเรืองและมีประชาธิปไตยของประเทศชาติ

แนวคิดในศตวรรษที่ 21 ของสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (NAEYC, 1997; Bredekamp and Copple, 1997) ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นอย่างมากมายทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน ศักยภาพของมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างสวัสดิภาพส่วนบุคคลและความสงบสุขของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และเศรษฐกิจ การตระหนักถึงความเป็นมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลก จึงได้มุ่งหวังให้เด็กที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

มีการสื่อสารที่ดี เคารพและร่วมมือทำงานกับผู้อื่นแม้มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน รวมถึงการมีความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้ดี

มีความสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ตัดสินใจด้วยเหตุผลและแก้ปัญหาใหม่ๆที่เกิดขึ้นได้ ติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านวิธีการที่หลากหลายทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน สามารถเลือกใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้แนวคิด ทักษะและความรู้ใหม่

จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะของบุคคลในศตวรรษนี้ ไม่ได้ต้องการความสามารถแค่เพียงการมีทักษะการรู้หนังสือและคิดเลขเท่านั้น หากแต่ต้องการให้บุคคลมีการพัฒนาทักษะกระบวนการทั้งทางวิทยาศาสตร์ ทางสังคม ทางดนตรีและศิลปะ และมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพร่างกายเด็ก ๆ จึงควรได้รับความรู้และทักษะต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่หลากหลาย (Bredekamp & Rosegreant, 1995; Bredekamp and Copple, 1997) รวมถึงการได้รับการพัฒนาทางอารมณ์และทัศนคติทางบวก เพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จในการมีชีวิตอยู่ในสังคมและโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (NAEYC, 1997; Bredekamp and Copple, 1997) เชื่อว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยแม้ว่าจะมีความหลากหลาย แต่จะต้องมีคุณลักษณะที่แน่นอนโดยทั่วไปเหมือนกันในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสูง มีการจัดสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสุนทรียภาพ ลติปัญญา และภาษาของเด็กแต่ละคน และมีการคำนึงถึงครอบครัวของเด็กด้วย

การปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเป็นผลมาจากกระบวนการในการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสวัสดิภาพและการศึกษาของเด็กปฐมวัยจากฐานความรู้หรือข้อมูลสำคัญอย่างน้อยที่สุด 3 ประการ คือ 1. ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กโดยทั่วไป 2. ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเด็กแต่ละคน 3. ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของเด็ก (NAEYC, 1997; Bredekamp and Copple, 1997)

แนวทางสำหรับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ

1. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Create a caring community of learners) การปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการสนับสนุนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ระหว่างเด็ก ระหว่างครู และระหว่างครอบครัวของเด็กกับครู
2. การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ (Teach to enhance development and learning) ครูปฐมวัยต้องมีการปฏิบัติอย่างสมดุลระหว่างการริเริ่มของครูและการริเริ่มของเด็ก
3. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม (Construct appropriate curriculum) เนื้อหาของหลักสูตรปฐมวัยประกอบด้วยเนื้อหาสาระ คุณค่าทางสังคมหรือวัฒนธรรม คำแนะนำของผู้ปกครอง และการคำนึงถึงอายุและประสบการณ์ของเด็ก
4. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ (Assess children ' s learning and development) การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคลจำเป็นสำหรับการวางแผนและการดำเนินการทางหลักสูตรที่เหมาะสม
5. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง (Establish mutually beneficial relationship with families) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง โดยมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ สร้างความเข้าใจและร่วมมือกันในการพัฒนาเด็ก
6. นโยบายของสถานศึกษา (Policies essential for achieving programs) ต้องมีการพัฒนาคุณภาพที่มั่นคง ความเชี่ยวชาญ ความร่วมมือและมีแหล่งข้อมูล อัตราส่วนระหว่างครูต่อเด็กเหมาะสม รวมถึงการมีงบประมาณที่เพียงพอ และประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (NAEYC, 1997)

Katz (1995 ; Bredekamp and Copple, 1997) กล่าวว่า แนวคิดทางพัฒนาการเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการตัดสินใจสร้างหลักสูตร สิ่งที่เด็กควรจะเรียนรู้และวิธีการที่ดีที่สุดที่เด็กควรจะได้เรียน จากความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์แรกเริ่มกับพัฒนาการในขั้นต่าง ๆ การตัดสินใจในการปฏิบัติที่เหมาะสมนั้นครูจำเป็น

ต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในช่วงปฐมวัย ความหลากหลายทางพัฒนาการที่อาจจะเกิดขึ้น เนื่องจากพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นสิ่งที่ซับซ้อนไม่มีทฤษฎีใดที่สามารถอธิบายได้อย่างเพียงพอ

การปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของ Dewey, Vygotsky, Piaget และ Erikson ละท่อนปรัชญาการศึกษาแนวปฏิสัมพันธ์นิยม (Bredenkamp, 1987) มีหลักการว่า เด็กสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและทางกายภาพ เนื่องจากเด็กมีแรงจูงใจภายในและการชี้นำตนเอง การสอนจึงควรใช้ประโยชน์จากแรงจูงใจของเด็กที่ต้องการสำรวจ ทดลอง และการสร้างความเข้าใจจากประสบการณ์ด้วยตัวของเด็กเอง (Novick, 1996)

การศึกษาปฐมวัยและการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นเป็นสหวิทยาการที่ประยุกต์จากศาสตร์หลายสาขา เช่น จิตวิทยาพัฒนาการ สรีระวิทยา ประสาทวิทยา กุมารเวชศาสตร์ และภาษาศาสตร์ เป็นต้น ทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นการประยุกต์และบูรณาการ เชื่อมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาเด็ก ให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและเต็มศักยภาพ วิทยาการสาขาอนุบาลมีหลายยุค จากความรู้สมัยแรกสอนอ่านเขียนเบื้องต้นมาเป็นยุคเตรียมความพร้อมในการเรียน จนถึงปัจจุบันเป็นการนำความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การคำนึงถึงเด็กเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาเด็กแบบเป็นองค์รวม มาใช้เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษามากขึ้นกว่ายุคก่อนแต่กระนั้นกระบวนการจัดกิจกรรมทางการศึกษาทั้ง 3 ยุค ยังคงมีให้เห็นอยู่และมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ข้อมูลในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า มีครูจำนวนมากที่มีความเชื่อในการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมในชั้นเรียน จากการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลที่สหรัฐอเมริกา พบว่ามีครูจำนวนมากกว่าครั้งที่แสดงให้เห็นถึงข้อขัดแย้งระหว่างความเชื่อในปรัชญาการศึกษาปฐมวัยและการปฏิบัติในชั้นเรียน และมีข้อมูลที่บ่งชี้ว่าครูที่มีประสบการณ์มากกว่าในการได้รับการพัฒนาและการอบรมให้มีความเชี่ยวชาญทางการศึกษาปฐมวัย มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการมากกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า (NAEYC, 1997)

นักการศึกษาปฐมวัยจึงต้องมีความชัดเจนในการนำแนวคิด แนวทฤษฎี หรือนวัตกรรมใหม่ไปใช้ โดยจะต้องมีองค์ประกอบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน 3 ประการ คือ ประการที่ 1 ความเชื่อในแนวคิดที่สนใจศึกษาเพื่อนำไปปฏิบัติ ประการที่ 2 ความเข้าใจ ความรู้ในทฤษฎี เพื่อใช้อธิบายเหตุผลในการปฏิบัติและสนับสนุนความเชื่อของตน ประการที่ 3 ความสามารถในการปรับการสอนของตนด้วยความเชื่อมั่น (ภรณ์ คุรุทัศนะ และ วรนาท รักสกุลไทย, 2542)

การมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญและทักษะพิเศษเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นหลักสำคัญของผู้มีวิชาชีพทางการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ทำงานกับเด็กโดยตรง เช่น ความรู้ความจำเกี่ยวกับพัฒนาการทั่วไปของเด็กอย่างต่อเนื่อง ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเช่นนี้จะมีคุณวุฒิและมีการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการเด็กมากกว่า ความเข้าใจในพัฒนาการเด็ก เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในด้านพฤติกรรม และช่วยขยายความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ประกอบเป็นพฤติกรรมโดยปกติของเด็ก การคุ้นเคยหรือรู้จักกับพัฒนาการของเด็ก จะช่วยให้เห็นปัญหาในการทำงานกับเด็กเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ในแต่ละกิจกรรม ที่อาจจะแสดงให้เห็นถึงตัวเด็กและระดับของความจำเป็นในการพัฒนาอย่างเหมาะสมสำหรับเด็ก เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ความเข้าใจวิธีที่เด็กคิดและการช่วยขยายความคิดและทักษะของเด็ก จะเป็นกุญแจสำคัญในการที่จะสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมสำหรับเด็ก การกำหนดปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ และเพื่อพัฒนากิจกรรมและกิจกรรมประจำวัน ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติ (Kostelnik, 1996)

การศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล จะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการแสดงให้เห็นถึงระดับของความเข้าใจของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาของประเทศไทยว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร เนื่องจากความเข้าใจเป็นสิ่งที่สามารถส่งผลถึงการปฏิบัติในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาระดับอนุบาลยังเป็นหน่วยงานสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างหลักการในการปฏิบัติที่ถูกต้องกับครอบครัวของเด็ก และสามารถทำให้เกิดการพัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมได้ อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะแสดงให้เห็นถึงทิศทางของการศึกษาปฐมวัยไทยโดยเฉพาะในระดับอนุบาลสู่ความเป็นสากล ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยและการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กวัยอนุบาล ในด้าน 1. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก 2. การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ 3. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม 4. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 5. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง 6. นโยบายของสถานศึกษา

2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติของผู้บริหารและครูที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กวัยอนุบาลในด้าน 1. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก 2. การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ 3. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม 4. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 5. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง 6. นโยบายของสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กวัยอนุบาล และการปฏิบัติของผู้บริหารและครูที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กวัยอนุบาล ในด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และนโยบายของสถานศึกษา

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาปฐมวัย 4 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย และสภาสถาบันราชภัฏ ประจำปีการศึกษา 2542 โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. หน่วยงานทางการศึกษา 4 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏ เป็นหน่วยงานที่เป็นต้นแบบในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และมีความหลากหลายในด้านแนวคิดและการปฏิบัติที่สามารถเป็นตัวแทนของหน่วยงานทางการศึกษาปฐมวัยอื่น ๆ ได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อม และการให้เนื้อหา สื่ออุปกรณ์ กิจกรรม และวิธีการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาลและความพร้อมของเด็กแต่ละคน เพื่อการศึกษาและสวัสดิภาพของเด็ก โดยมีการตัดสินใจจากฐานข้อมูลความรู้อย่างน้อยที่สุด 3 ประการ คือ 1) พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 2) ความสามารถ ความสนใจและความต้องการที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล 3) บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ในด้าน 1. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก 2. การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ 3. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม 4. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 5. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง 6. นโยบายของสถานศึกษา ตามแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาลของสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกา

ความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล หมายถึง คะแนนที่ผู้บริหารและครูได้จากการทำแบบวัดความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาลตามแนวทางของสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกา รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูและการสังเกตการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา

การปฏิบัติของผู้บริหารและครูที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมและการให้เนื้อหา สื่ออุปกรณ์ กิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาลและความพร้อมของเด็กแต่ละคน ที่ผู้บริหารและครูตอบแบบสอบถามจากการปฏิบัติจริงในสถานศึกษาปฐมวัย รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู และการสังเกตการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา

การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจ รู้สึกปลอดภัยและง่ายต่อการเรียนรู้ของเด็ก

การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ หมายถึง การสอนที่คำนึงถึงพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนและเด็กทั้งกลุ่ม ความสมดุลระหว่างการริเริ่มของเด็กและการริเริ่มของครู และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้กับเด็กเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ผ่านการบูรณาการสาขาวิชาต่าง ๆ และบริบททางสังคมวัฒนธรรม

การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม หมายถึง การสร้างหลักสูตรที่มีการบูรณาการเนื้อหาสาระวิชาหลากหลาย ครอบคลุมพัฒนาการของเด็กทุกด้านผ่านการเรียนรู้ทักษะและกระบวนการที่เหมาะสมกับวัยของเด็กอนุบาลและบริบททางสังคมวัฒนธรรม

การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนและเด็กทั้งกลุ่ม โดยใช้วิธีการประเมินหลากหลายวิธีตามสภาพจริงและจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อการวางแผนการเรียนรู้ในการพัฒนาเด็กและประสิทธิภาพของสถานศึกษา

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองของเด็ก โดยมีการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวเด็ก การวางแผน การตัดสินใจและการทำงานร่วมกัน

นโยบายของสถานศึกษา หมายถึง แนวทางหรือมาตรการในการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสมกับเด็กวัยอนุบาล

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือ ผู้จัดการ หรือ รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือ หัวหน้าฝ่ายอนุบาลประจำปีการศึกษา 2542

ครู หมายถึง ผู้สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 2 หรือ 3 ในสถานศึกษาปฐมวัย ประจำปีการศึกษา 2542

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 3-5 ปีที่ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน

สถานศึกษาปฐมวัย หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และโรงเรียนสังกัดสภาสถาบันราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ศึกษาดำรงวิชาการ เอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย และการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาปฐมวัย 4 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย และสภาสถาบันราชภัฏ

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารจำนวน 108 คนและครูจำนวน 250 คน ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาปฐมวัย 4 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย และสภาสถาบันราชภัฏ ประจำปีการศึกษา 2542 ในจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา และกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multiple – Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบวัดความเข้าใจของผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

3.2 แบบวัดความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

3.3 แบบสอบถามการปฏิบัติของผู้บริหารที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

3.4 แบบสอบถามการปฏิบัติของครูที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

3.5 แบบสัมภาษณ์ความเข้าใจของผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

3.6 แบบสัมภาษณ์ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

3.7 แบบสังเกตการปฏิบัติของครูที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

3.8 แบบสังเกตการจัดสิ่งแวดล้อมและสื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัย

อนุบาล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบวัดความเข้าใจ และแบบสอบถามการปฏิบัติให้แก่กลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ สำหรับการสัมภาษณ์และการสังเกตผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดความเข้าใจ และแบบสอบถามการปฏิบัติ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistic Package for Social Science) วิเคราะห์โดยการหาค่าทางสถิติและนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบถ้อยคำบรรยาย

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปความเรียง

6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และนโยบายของสถานศึกษา

2. ได้ทราบถึงการปฏิบัติของผู้บริหารและครูที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และนโยบายของสถานศึกษา

3. เป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์ในการพัฒนาความเข้าใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยของหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยให้สอดคล้องกับแนวคิดการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการอันเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษาปฐมวัยทั่วโลก เพื่อจะส่งผลต่อการปฏิบัติในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในวัยอนุบาลอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป